

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 78 (1993)
Heft: 5

Artikel: L' "italianità" a Cuera
Autor: Zanolari, Livio
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-882642>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 15.03.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Passau, present, pusseivel

L'«italianità» a Cuera

Livio Zanolari

Co e cu ei il talian presents ella regiun da Cuera? Quella damonda han 16 gruppas da lavur, cumponidas d'in tschuppel persunas che vivan ordeifer lur regiun d'origin, empruau da risponder en ina publicaziun dalla secziun da Cuera dalla Pro Grigioni Italiano (PGI), realisada en occasiun dil giubileum da 50 onns - in exercezi da communicaziun optimal. Las gruppas da lavur ein seconfruntadas cun divers temas che pertuccan la cultura grischun-taliana e taliana a Cuera; l'educaziun linguistica dils affons, il bilinguissim, il mund dils giuvenils, la relaziun dalla PGI culla cultura taliana e cun autras identitads culturalas dil cantun, igl art, la musica, la litteratura, il talian ellas estructuras publicas e privatas, el mund dalla lavur, els mieds da massa. Igl ei ina vera e propria radiografia dalla «italianità» a Cuera.

Insumma, en occasiun dil giubileum ein ins buca serestrenschiu mo sil vargau, tuns da celebrazion ni schizun da autocelebrazion han ins evita.

Ins ha mirau anavon, magari schizun tschaghignau cun utopias, adina tenend en egl la davosa dumbraziun dil pievel. Tenor quella drovan 6500 persunas il talian el mintgadi dil marcau da Cuera. Reuniuns, discussiuns, analisas, retschercas, confruntaziuns d'ideas han schau engartar il plascher da star ensemen, forsa schizun gidau a sortir d'ina cundiziun da «nun-appartenenza» ni a buca piarder la schientscha digl origin.

L'educaziun linguistica dils giuvenils

Ina part impurtonta dalla retscherca ei vegnida reservada al lungatg ed al diever da quel tier persunas che vivan en contact cul talian.

Per la secunda generaziun, quei vul dir per l'educaziun linguistica dils affons, fan

ils geniturs diever da metodas fetg differentas tut segund igl origin dils geniturs e lur atgna cumpetenza linguistica, sco ils exempels suandonts muossan:

«*Miu um ei da lungatg tudestg. A meisa discurren nus tudestg. Cun mes affons tschontschel jeu sche pusseivel talian, pretendel denton buca rispostas en talian. Els capeschan mei e cul tat e la tatta ed ils parents discuoran els talian. La pusseivladad da s'exprimer ei denton plitotst limitada...*»

«*All'entschatta essan nus sedai gronda breigia da tschintschar mo talian. La feglia gronda ha lu era discurren tochen a quater onns mo talian... Pli tard cu ella ha frequentau la scoletta e silsunter la scola, tschintschavan nos treis affons mo pli tudestg in cun l'auter, ed il talian ei daventaus in'obligaziun e cul temps in sforz odiau.*»

«*Per che S. stoppi buca seturpegiar da tschintschar talian ni schizun snegar in bi di siu lungatg-mumma, havein nus encuretg affons dil Puschlav, dalla Bergaglia, dil Mesauc e dil Tessin culs quals el sa scumiar cudischs, visetas e regals da Nadal. Ils affons han denter 5 e 10 onns. Lur geniturs ein mes anteriurs cumpogns da scola.*»

En general s'integreschan ils affons dils italo-fons a moda normala ellas scolas da lungatg tudestg. En talian han els difficultads da s'exprimer il mument ch'ei setracta da temas da secturs specials. Tuttavia, l'opiniun ch'ei detti ina relaziun d'affecziun e d'identitad cul talian e che quel pussibiliteschi da surmontar cunfins locals e barrieras linguisticas, ei fetg derasada.

Per evitar ch'ina schliata cumpetenza dil lungatg meini a sentiments d'inferiuradad e da humiliaziun e tras quei definitivamein al tudestg, tonscha igl ambient familiar savens buca. Ei drova aunc auters sforzs. Ina pusseivladad ein relaziuns d'amicezia cun affons dil Grischun talian, scomis da brevs, cudischs, gasettas etc. In'otra pusseivladad ei la participaziun dils affons a cuors da stad e sport en lungatg talian che vegnan frequentai sulettamein d'affons dallas valladas meridiunalas.

Ina dallas propostas pli dasperas alla scola fuss da porscher in'instrucziun da talian duront in suentermiezdi ad jamna en stretga coordinaziun e collavuraziun cun las autoritads da scola. E las propostas van aunc pli lunsch. Era ils giuvenils da lungatg tudestg duessen vegnir cumpigliai. L'introducziun dil lungatg talian sco emprem lungatg jester en scola, pia l'enconuschientscha dil lungatg dil vischin, vegn considerada sco ina premissa indispensabla per s'avischinar in a l'auter.

Formaziun linguistica e culturala dils italo-fons carschi

Ina buna part dils cuors d'informatica, da contabilitad, da correspondenza commerciala etc. organisai dil cantun, stuessen vegnir instrui en lungatg talian per

pussibilitar ina formaziun adequata al basegns dils emploiai italofons en lur posts da lavur. A media ed a liunga vesta stuess la preschientscha dil lungatg talian vegnir intensificada en instituziuns e secturs culturals cun cuors da different gener, cun inscunters, dietas, jamnas da studi, concorrenzas da poesia e prosa, cun dapli preschientscha da radio e televisiun dalla RTSI el Grischun, cun la pusseivladad da retscheiver ils treis canals dalla RAI, cun eleger in incumbensau pil lungatg talian el departament d'educaziun e da cultura dil cantun Grischun...

Ina gasetta en talian?

D'ina retscherca fatga tier ils italofons dalla regiun da Cuera seresulta che quasi tuts habitonts da lungatg talian legian ina gasetta quotidiana en lungatg tudestg. Meins ch'ina tiarza ha abbonau ina gasetta scretta en talian. En general legian abbonents d'ina gasetta en talian era ina en tudestg. Consequentamein ei la ierta linguistica e culturala dils italofons exponida grondamein al process da germanisaziun.

Pli che treis quartas dils dumandai giavischassen ina pagina taliana duas gadas l'jamna en ina gasetta tudestga, ferton che meins che 20 % preferessen dapli preschientscha dil Grischun ellas gasettas tessinesas.

Quellas cefras muossan che la gronda part preferescha ils mieds da massa dall'atgna regiun, schebein che quels ein screts en in'auter lungatg. Ins sa pia concluder ch'ei vegness preferiu la pagina bijamnila en ina ni omisduas gasettas tudestgas dil cantun.

Ils texts talians astgassen denton buca esser mo translaziuns dad artechels publicai en tudestg, mobein il fretg d'in'atgna lavur schurnalistica tgirada da silmeins ina persuna. La pagina taliana stuess cumpletar la gasetta cun artechels che interesseschan particularmein ils italofons, denton era abbonents che vulan tgirar il lungatg talian.

Relaziuns cun tshellas etnias

Il giubileum ed en special la publicaziun dalla secziun da Cuera dalla PGI han mussau ch'ins ha aunc strusch rut il glatsch per la collavuraziun e la relaziun culturala denter ils italofons ed ils germanofons e surtut denter ils italofons ed ils romontschs.

Ultra dallas propostas concretas, sco quella d'ina pagina bijamnila taliana ellas gasettas tudestgas dil cantun ni quella d'ina scola bilingua (per numnar mo duas), lantscheschan las contribuziuns numerus messadis, impuls, ideas, fantasias e perschuasziuns ch'ei d'impurtonza per la schientscha individuala. La publicaziun da giubileum ei, tenor il meini general, stada in viadi el present e jeu schess ... el pusseivel.

Translaziun: Anita Mazzetta